

N:o 16.

Af grefve **Douglas** och grefve **Hamilton, Raoul**, om beredande af lättnader i värnpliktsöfningar för vissa till Sverige återkomna emigranter.

Den 20:e dennes ingaf Centralstyrelsen för Nationalföreningen mot emigrationen till Kungl. Maj:t följande skrifvelse:

»På samma gång uppgiften att söka förebygga emigrationen småningom tillvunnit sig det rum på vårt aktuella reformprogram, som redan för årtionden sedan borde tillkommit densamma, har också och helt naturligt den därmed nära förbundna frågan: Huru befordra en återinflyttning till Sverige af våra utvandrade landsmän? blifvit föremål för allvarlig uppmärksamhet. Ett arbete för båda dessa uppgifters lyckliga lösning har också Nationalföreningen mot emigrationen uppsatt på sitt program.

Betydelsen för vårt näringslif af en återinflyttning af svenskamerikaner torde vara allmänt erkänd. Ingen, som ägnat vårt emigrationsproblem närmare uppmärksamhet, tror, att den svenska utvandringen till Amerika kan komma att helt upphöra, åtminstone icke i en nära framtid. Den dragning, som de talrika svenskarna i Amerika utöfva på hemmavarande släktingar och vänner, är för stark och skall sannolikt äfven under de bästa ekonomiska och sociala förhållanden i Sverige förmå hålla i gång en emigration till den stora amerikanska republiken. Men utan tvifvel kan emigrationen genom energiskt och målmedvetet arbete så begränsas, att den icke längre innebär såsom nu den allvarligaste fara för en utveckling, som svarar mot Sveriges storlek och naturliga möjligheter. En begränsad emigration kan också Sverige bära, ja, den kan rent af bli till nytta för landet, om den uppväges af en återinflyttning

af svenskamerikaner, som i de större förhållandena och det intensivare lifvet därute skärpt och vidgat blicken, fått sin energi sporrad och vunnit en erfarenhet, som Sveriges växande näringslif finge tillgodogöra sig. Då kunde den stora folkrörelsen, den svenska emigrationen innebära, bli, icke som nu en vinst för Amerika och en oerhörd förlust för Sverige, utan ett utbyte mellan de båda länderna, till fromma äfven för det senare.

Men lika afgjord som betydelsen af en återinflyttning är, lika afgjorda äro svårigheterna. Dessa äro naturligtvis först och främst af ekonomisk natur. De ligga i jordbrukets svaga expansionskraft, i industriens tröga öfvergång till stordrift. Bland sociala orsaker spelar utan tvifvel bristen på goda bostäder en särskildt stor roll. Af väsentlig betydelse är slutligen äfven skattetrycket, framför allt det kommunala.

Nationalföreningen mot emigrationen kan icke nu närmare ingå på dessa synpunkter. Den pågående utvecklingen i vårt land pekar afgjordt mot de nämnda orsakernas utplånande, och den kan i stort sedt svårligen direkt påskyndas genom några speciella statens åtgärder. Det finnes emellertid flera hinder för återinvandringen, som sammanhånga med bestående svensk lagstiftning och som utan alltför stora svårigheter böra kunna undanröjas. De ligga i vår äktenskapslagstiftning (inkl. bestämmelserna för hinderslöshet), i de bestämmelser, som reglera medborgarrätten och rätt för utländsk undersåte att i riket besitta fast egendom och idka näring, men framför allt i *värnpliktsförhållandena*. De frågor, som röra medborgarrätten, äktenskapslagstiftningen och rätt att besitta fast egendom och idka näring, äro af jämförelsevis invecklad natur — delvis också beroende af internationella konventioner — och beträffande dem är icke Nationalföreningen i tillfälle att nu framkomma med några förslag. Flera af de hinder, som härutinnan möta, äro emellertid äfven med nuvarande lagstiftning icke alldeles öfverkomliga. På privat väg kan genom praktiska åtgärder göras åtskilligt för deras öfvervinnande. Så förmedlar Nationalföreningen kostnadsfritt ansökningar till vederbörlig myndighet om svensk medborgarrätt, ger upplysningar och råd i frågor, som röra äktenskapslagstiftningen o. s. v. Beträffande det hinder, som värnpliktslagen reser mot en återinvandring, kan på nu angifna sätt intet åtgöras; men detta hinder synes föreningen återigen vara af den natur, att en ändring på lagstiftningens väg torde kunna med tämlig lätthet åstadkommas.

Som bekant är en person, som utvandrat före värnpliktsålderns inträdande, skyldig att, om han återvänder till Sverige, innan han hunnit ur värnpliktsåldern, i vanlig ordning fullgöra sin värnplikt. Det är icke

svårt att förstå, hvilket hinder detta skall vara för en återinvandring. Värnplikten betraktas ju dess värre ofta som en tung börda af ungt folk i 20-åren, i den spänstigaste åldern — ja, en hel del unga män lämna ju årligen landet närmast för att undkomma värnpliktsöfningarna. Men en verklig börda blir gifvetvis värnplikten, om den tvingar en man, som hunnit in i trettioårsåldern — i regel redan familjefader — att iklåda sig militärrocken och börja den besvärliga exercisen. Det är ju också, oafsedt förlusten af tid och pengar — särskildt kännbar, stundom kanske ruinerande för en familjeförsörjare i små villkor — psykologiskt fullt förklarligt, att det skall kännas ytterst besvärande för t. ex. en trettiofem-åring att stickas in i ledet bland en massa unga tjuguingar. Alla värnpliktsbesvärligheter trycka naturligtvis tyngre 35-åringen än 21-åringen. Faktiskt är också, att en person i 30-årsåldern vanligen hyser en verklig fasa för att bli uttagen till militärtjänst. Och en svensk-amerikan, som kommit hem för att stanna, ger sig i regel genast i väg igen, så snart han blir påmind om risken att tvingas att fullgöra sin värnplikt och den amerikanska medborgarrätten icke längre skyddar honom. Det är klart, att man icke får ta någon hänsyn till den enskildes bekvämligheter i dessa stycken, om det allmännas intresse kräfver, att den enskilde uppoffrar sig. Men är det fallet här? Hvad tjänar väl försvaret på, att redan medelålders män tvingas att fullgöra värnpliktsöfningarna. Det är uppenbart, att det tillskott i försvarskraft dessa kunna ge landet icke kan vara af nämnvärd betydelse. I många fall skulle en sådan person ju redan innan han fullgjort värnpliktsöfningarna vara ur värnpliktsåldern. Man tänke sig ett fall som detta: En nitton-åring utvandrar till Amerika, där han stannar i sexton år; han är trettiofem år, när han kommer tillbaka och slår sig ned hemma. I två år skyddas han af den amerikanska medborgarrätten, men tages vid trettiosju års ålder ut till militärtjänst. När han väl hunnit genom repetitionsöfningarna, har han kommit ur den ordinarie värnpliktsåldern. Hvad skulle väl försvaret tjäna på en sådan värnpliktig? Naturligtvis ingenting. Men det kostar att öfva honom eller försöket kostar landet förlusten af en duktig arbetare, kanske med ett hopsparadt kapital. Ty naturligtvis reser han i regel tillbaka till Amerika, innan han hinner bli uttagen till öfningarna. Ett dylikt fall förekommer ytterst sällan i verkligheten, detta äfven därför, att en sådan person nog under en eller annan förevändning frikallades vid inskrifningsförrättningen. Men det som inte händer en trettiosjuåring, det kan hända en trettioåring med i stort sedt samma effekt: ingen vinst för försvaret, men förlust för landets näringslif.

Men på hvad sätt skall då en ändring åvågbringas? — Inskrifningsförrordningens § 29, mom. 3 lyder i de delar, som kunna ha afseende på nu föreliggande fall, sålunda:

»Sker inskrifningen af genom naturalisation till svensk medborgare upptagen utländsk man det år, hvarunder han fyller 26 år eller senare — — —, befrias han från värnpliktens fullgörande i beväringen under fredstid och öfverföres — — — till landstormen.

Med »utländsk man» menar förrordningen uppenbarligen i *utlandet född man*. Och detta är den vanliga tolkningen. Efter hvad föreningen har sig bekant, har det emellertid förekommit, att »utländsk man» tolkats lika med »utländsk medborgare», och att enligt denna tolkning hemvända svenskamerikaner frikallats från öfningarna och öfverförts till landstormen. Det skulle ju då kunna synas ligga nära till hands att verkligen göra en ändring i sagda moment i nu antydd riktning, alltså i syfte att utvandrad svensk måtte i ifrågavarande afseende likställas med »utländsk man». Föreningen skulle dock knappast vilja föreslå ett sådant steg. Man får nämligen icke bortse ifrån, att vid hvarje ändring af dylik natur står man inför risken att stimulera en utvandring af unga män, som vilja undandra sig värnpliktsöfningarna och som utvandra i den afsikten att efter uppnådda 26 år resa tillbaka — en afsikt, som måhända i de flesta fall icke ens kommer att realiseras. Helt kan ju den risken icke afvärjas, och någon risk måste man måhända stå, men det gäller att göra den så liten som möjligt.

Föreningen skulle för sin del närmast vilja föreslå, att den bestämmelse infördes, att svensk man, som från riket afflyttat före fullgjorda värnpliktsöfningar och återkommer till landet efter fyllda 26 år, må kunna efter ansökan af Eders Kungl. Maj:t frikallas från öfningarna. Härigenom torde den ofvan berörda risken reduceras till det minsta möjliga. Eders Kungl. Maj:t behåller i hvarje enskildt fall pröfningsrätten och kan därvid taga hänsyn till ansökarens förmögenhetsförhållanden, om han redan är familjeförsörjare o. s. v. Naturligtvis får han icke tidigare ha för värnpliktens skull olofligen lämnat landet.

Föreningen tillåter sig erinra om, att det redan finnes en bestämmelse, enligt hvilken Eders Kungl. Maj:t meddelar värnpliktig tillstånd att från riket *afflytta*. Uppgiften skulle alltså vara att, så att säga, suppleras denna bestämmelse med en ny, enligt hvilken Eders Kungl. Maj:t kunde också åt utvandrad, som önskar i riket åter *inflytta*, bevilja viss lättnad i värnplikten. Ur det allmänna intressets synpunkt bör den senare möjligheten till dispens gifvetvis vara långt mer befogad än den förra. Det allmänna

intresset torde bjuda att frikalla från värnpliktsöfningarna den öfverårige invandraren, som till ringa nytta är för försvaret, men genom arbete, erfarenhet och kapital kan betyda mycket för näringslivet, medan det snarast synes ställa sig afvisande mot krafvet på befrielse från värnplikten för de unga, som vårt försvar alltför väl behöfver. Men hittills synes man ha tänkt mindre på det allmänna intresset än individens bekvämlighet i dessa stycken. För den unga värnpliktige, som önskar resa ur landet, finnes det undantagsbestämmelser — Eders Kungl. Maj:t beviljar årligen hundratals ansökningar om tillstånd för värnpliktiga att få från riket aflytta. Men den hemvändande svenskamerikanen, som vårt produktiva arbete behöfver lika väl som vårt försvar behöfver den unga värnpliktige, har man inga möjligheter att frikalla från en faktisk värnpliktstunga, som nästan ofelbart drifver honom åter ur landet.

Den förlust af försvarskraft, som möjligen kan uppkomma genom den anordning föreningen härmed tillåtit sig förorda, bör, såsom ofvan framhållits, vida öfvervägas af den vinst en återinvandring tillför vårt produktiva arbete. Skulle emellertid denna förlust anses böra på något sätt kompensera försvaret själft, då vill föreningen för sin del ifrågasätta, huruvida icke detta kunde ske på den väg, att förbudet för värnpliktig att utan Eders Kungl. Maj:ts tillstånd utvandra, blefve utsträckt att gälla äfven ynglingar mellan t. ex. 17 och 21 år. För den enskilde blefve en tillstramning i detta hänseende visserligen mången gång besvärande, men ur riksintressets synpunkt torde det väl knappast lida något tvifvel, att icke densamma vore befogad gentemot unga män, som fosterlandet påkostat en dyrbar uppfostran, men som vilja, såsom det synes, närmast af bekvämlighet och ovilja mot några månaders strapatser och disciplin, undandraga sig värnpliktsbördan.

Föreningen har härmed velat draga de antydde frågorna inför Eders Kungl. Maj:ts pröfning. Föreningen har själf under sin korta verksamhet redan tvungits att taga ställning till desamma. Det är föreningens öfvertygelse, att ett af de första villkoren att få till stånd en återinvandring i nämnvärd omfattning är lättnad i berörda värnpliktsafseende. Men ju förr denna kan genomföras, dess bättre. Den rådande krisen i Förenta Staterna har skapat en konjunktur för återinvandringens befordrande, som sannolikt icke snart återkommer. Men äfven med den bästa vilja kan föreningen icke, såsom den skulle önska, utnyttja denna konjunktur. Värnplikten är det hinder, som vanligast möter.

Dess bättre synes emellertid en ändring härutinnan kunna komma till stånd utan att långa förarbeten och utredningar behöfva tillgripas. —

Som prof på stämningen bland svenskamerikanerna har föreningen tillåtit sig att här som bilagor närsluta afskrifter af några af de talrika skrivelser föreningen i det ifrågavarande ämnet mottager.

Utan tvifvel skulle med öppnandet af den af föreningen föreslagna möjligheten för immigrant att bli frikallad från värnpliktsöfningarna återinflyttningen af svenskamerikaner afsevärdt ökas. Och anse vi detta för ett önskemål, så måste vi också vara beredda att vilja vägarne till dess realiserande, i den mån detta kan ske utan att några riksintressen åsidosättas. Såsom föreningen tror sig ha visat, är det i detta fallet så, att inga sådana intressen skadas utan tvärtom i stort sedt befordras.

Och får föreningen med hänvisning till det ofvan sagda härmed i underdånighet framhålla, det Eders Kungl. Maj:t ville taga den af föreningen berörda frågan i öfvervägande och, därest den synes Eders Kungl. Maj:t vara af den art att påkalla Riksdagens ingripande, om möjligt redan till årets Riksdag afgifva förslag till lättnader i värnplikten för återinvandrare.»

På grund af de i ofvanstående skrifvelse anförda skälen tillåta sig undertecknade härmed vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta vidtaga åtgärder för att, i den mån och på det sätt det kan finnas lämpligt, lättnader i fråga om fullgörande af vapenöfning i fredstid må kunna beredas till Sverige återkomna svenskfödda undersåtar, som icke fullgjort sina värnpliktsöfningar.

Stockholm den 24 januari 1908.

L. Douglas.

R. G. Hamilton.